

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Стрімке зростання впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток, яке відбулося протягом останніх 20/30 років, зумовлює значущість та необхідність його інноваційної моделі. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру світової економіки. Виявилось, що неспроможність країни здійснити структурну перебудову економіки відповідно до нового технологічного укладу (чи зволікання з цим) не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації і відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Актуальність наукового дослідження проблем інноваційного розвитку України обумовлена безальтернативністю такого шляху в умовах намагання інтегруватися до європейського співтовариства та забезпечити суспільний добробут європейського рівня. В протилежному випадку відмова від інноваційної політики може призвести до збереження структурної деградації, оскільки стабілізаційне зростання останніх років (відновлення потенційного ВВП) не є достатнім свідченням позитивних довгострокових перспектив української економіки і підвищення її конкурентоспроможності у світовому економічному просторі.

Виклад основного матеріалу. Коректне з'ясування ключових проблем, що гальмують розвиток інноваційної складової української економіки, можливе лише за умови врахування вирішального значення, якого набули в Україні на початку ринкової трансформації суб'єктивні рішення, що приймалися на рівні як державних органів управління, так і окремих потужних суб'єктів господарювання, які мали монопольне становище на ринку [1].

Оскільки інструменти планового державного регулювання економіки були демонтовані, а ефективна влада, політична консолідація суспільства, визначені правила ринкової поведінки — відсутні, то виникла ситуація, за якої державні органи та окремі суб'єкти господарювання одержали сприятливі умови для отримання доходів рентного типу. Тому формування та реалізація політики економічної трансформації часто підпорядковувалися не загальнонаціональним інтересам, а інтересам вузького кола господарюючих суб'єктів, наближених до влади. Це призвело, зокрема, до посилення структурних перекосів в економіці і закріпленню пріоритетності експортоорієнтованих і водночас — низькотехнологічних галузей.

З урахуванням цієї обставини, можна стверджувати, що головними чинниками, які гальмують розвиток інноваційної складової вітчизняної економіки ще й до сьогодні, є, по-перше, фактична спрямованість державної політики на закріплення моделі економіки, що ґрунтується переважно на низькотехнологічних укладах; по-друге, нерозвиненість ринкових інституцій.

Інші чинники, до яких можна віднести недосконалість стратегічного інноваційного менеджменту, недостатність інституційного забезпечення інноваційної діяльності, відсутність попиту на інновації, — є фактично похідними від названих.

В Україні державна підтримка надається переважно галузям нижчих технологічних укладів [2]: до них спрямовується близько 70% бюджетних коштів (у т.ч в паливну промисловість і чорну металургію — понад 50%); вони, як правило, користуються податковими пільгами та перевагами цінового регулювання. Водночас, галузі з виробництва наукомісткої продукції фактично згорнуті. Так, обсяги виробництва в електронній галузі скоротилися понад 100 разів, в автомобілебудуванні та машинобудуванні — втричі, у приладобудуванні та електротехнічній галузі — у півтора рази. Таким чином, в Україні сформувалася і закріпилася модель економіки, побудована переважно на низькотехнологічних укладах, що може бути конкурентоспроможною на зовнішньому ринку винятково за рахунок дешевої робочої сили.

Така економічна модель за своїми базовими властивостями не потребує інновацій, не передбачає інвестицій у людський капітал (навіть якщо існує реальна можливість таких інвестицій), не формує внутрішній платоспроможний попит на інновації та інноваційну продукцію, не створює належних стимулів до інноваційної діяльності.

Найбільшим ризиком, що супроводжує закріплення такої моделі, є занепад головного джерела інноваційної економіки — системи продукування і трансляції знань, тобто науки і освіти. Оскільки за такої моделі не формується попит на кваліфікованих працівників, то знання втрачають інструментальне значення, відповідно — не формується (або скорочується) попит на якісну освіту; падає рівень суспільної престижності професій вчителя, вченого, науковця. Згідно з результатами соціологічних досліджень, професію вченого вважають престижною лише 1,2% громадян України, серед молоді — менше відсотка. А це вже становить реальну загрозу становленню інноваційної економіки в перспективі.

Висновки. Отже, в умовах нерозвиненості ринкового середовища в Україні складається структурна та функціональна неповнота інноваційної інфраструктури. Її повноцінний розвиток можливий лише в загальному контексті стимулювання ринкового середовища, створення сприятливих умов для розвитку ринкових інституцій, впровадження конкурентних засад у вітчизняну економіку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації [Текст] // Національна безпека і оборона. — 2004. - № 7. — С.2-25.

2. Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження «Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» від 02.02.2011 р. № 389. [Електронний ресурс]// Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-p